

Oxford Faydacılık Ölçeği'nin Türkçe Uyarlaması

The Turkish Adaptation of the Oxford Utilitarianism Scale

Filiz Kumova¹ , Hasan G. Bahçekapılı²

ÖZ

Ahlak felsefesindeki iki temel normatif ahlak görüşü olan faydacılık ve deontoloji, ahlak psikolojisinde de insanların ahlaki yargılarını açıklamakta kullanılan iki ana görüş durumundadır. Klasik ahlaki ikilem senaryoları, 2000'lerin başından itibaren faydacı/deontolojik karar alma eğilimlerinin ayrıştırılmasına ilişkin neredeyse tek ölçüt olarak kullanılmıştır. Buna karşın bir dizi araştırma, anti sosyal kişilik özellikleri olan kişilerin, ilgili ahlaki ikilemlerde faydacı karar alma eğiliminde olduklarını göstermiştir. Psikopati eğiliminin faydacı ahlakın temel mantığıyla taban tabana zıt olmasından dolayı, son on yılda söz konusu ahlaki ikilem senaryolarının etkinliğine dair tartışmalar başlamıştır. Bir eleştiri bu senaryoların faydacılığın sadece araçsal zarar boyutunu ölçtüğü, tarafsız iyilik boyutunu ise tamamen ihmal ettiği yönündedir. Faydacılığın belirtilen her iki boyutunun da ölçülebilmesi için Kahane ve arkadaşları (2018) Oxford Faydacılık Ölçeği'ni (OFÖ) geliştirmişlerdir. Bu çalışmada OFÖ'nün Türkçe uyarlamasının gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Araştırmaya yaşları 18-66 arasında değişen ve %82.5'i İstanbul'da yaşayan 983 kişi katılmıştır. Araştırma örnekleminin seçkisiz olarak ikiye bölünmesi ile elde edilen alt örneklem gruplarından birinde Temel Bileşenler Faktör Analizi, diğesinde ise Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. Temel Bileşenler Faktör Analizi sonuçları, orijinal çalışmaya benzer şekilde toplam varyansın %52.5'ini açıklayan iki faktörlü bir yapıyı göstermiştir. DFA sonuçları da uyarlamanın, orijinal iki faktörlü yapı ile uyumlu olduğunu ortaya koymaktadır. Birleşen geçerlik çalışmasında, beklentiler ile uyumlu olarak, araçsal zarar faktörü ile psikopati ve Makyavelizm arasında, tarafsız iyilik faktörü ile de empatik düşünce, perspektif alma ve faydacı özgecilik arasında pozitif korelasyon bulunmuştur. Sonuçlara göre, tarafsız iyilik ile psikopati ve Makyavelizm arasında ise negatif korelasyon bulunmaktadır. Orijinal ölçek çalışması ile uyumlu olarak, tarafsız iyilik ve araçsal zarar faktörlerinden yüksek puan alan katılımcıların, ahlaki ikilem senaryolarında da faydacı yönde kararlar aldıkları görülmüştür. Sonuçlar genel olarak OFÖ'nün Türkçe uyarlamasının orijinal çalışma ile uyumlu olduğunu gösterdiğinden, mevcut uyarlamanın ahlak psikolojisiyle ilgili olarak gelecekte yapılacak deneysel ve ilişkisel çalışmalarda kullanılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Oxford Faydacılık Ölçeği, tarafsız iyilik, araçsal zarar

¹Dr. Öğretim Üyesi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul-Türkiye

²Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul-Türkiye

ORCID: F.K. 0000-0001-8420-629X;
H.G.B. 0000-0002-2056-9718

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Filiz Kumova,

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi,
Psikoloji Bölümü, İstanbul-Türkiye

E-posta/E-mail: filizaykan@yahoo.com

Başvuru/Submitted: 07-05-2020

Kabul/Accepted: 21-12-2020

Citation/Atf: Bahçekapılı, H. G., Kumova, F. (2021). Oxford Faydacılık Ölçeği'nin Türkçe Uyarlaması. *Psikoloji Çalışmaları - Studies in Psychology*, 41(2), 491-520.
<https://doi.org/10.26650/SP2020-0055>

ABSTRACT

Utilitarianism and deontology are the two major normative ethics in moral philosophy extensively used to explain the source of moral judgments in moral psychology. Since 2000, scholars used classical moral dilemmas nearly exclusively to differentiate utilitarian and deontological decision-making tendencies. However, results from a series of studies indicated that these dilemmas tend to elicit utilitarian responses from people with antisocial personality features. The efficiency of these moral dilemmas was the subject of debates in the last 10 years given that antisocial tendencies are the direct opposite of a utilitarian outlook. One of the criticisms was that these dilemmas were limited to the measurement of the instrumental harm dimension of utilitarianism and entirely overlooked the impartial beneficence outlook. The Oxford Utilitarian Scale (OUS) (Kahane et al., 2018) was developed to measure both dimensions of utilitarianism. To fit the context, the study developed the Turkish adaptation of the OUS. The study recruited 983 participants aged 18-65 years and 82.5% living in İstanbul. The respondents were randomly assigned to two sub-groups for principal and confirmatory factor analyses (PFA and CFA), respectively. The PFA results revealed a two-factor structure, which is similar to that of the original study, with an explained total variance of 52.5%. Moreover, the CFA results indicated that the adaptation study is compatible with the original two-factor model. Convergent validity analysis revealed positive correlations of instrumental harm to psychopathy and Machiavellianism as expected. Similarly, the impartial beneficence factor displayed positive relationships with empathic concern, perspective-taking, and altruistic utilitarianism. Moreover, the results demonstrated that impartial beneficence is negatively correlated with psychopathy and Machiavellianism. In line with the original study, participants with high scores in instrumental harm and impartial beneficence endorsed the utilitarian option in response to these dilemmas. In summary, the results confirmed that the Turkish version of the OUS is substantially concordant with the original inventory. Therefore, the authors suggest that the proposed version is advisable for use in future empirical and correlational studies on moral psychology.

Keywords: Oxford Utilitarianism Scale, instrumental harm, impartial beneficence

EXTENDED ABSTRACT

In moral psychology, two major viewpoints in normative ethics, namely, utilitarianism and deontology, are used to explain moral judgments (Greene, Sommerville, Nystrom, Darley, & Cohen, 2001). Utilitarianism pertains to the view that a morally right action maximizes the well-being of the majority, even if it means hurting the minority (Mill, 1861/1998). Conversely, deontology is the view that a morally right action conforms to universal moral principles, rights, and duties, despite the fact that the action is sub-optimal in promoting the well-being of the majority (Kant, 1785; 1964). To elucidate utilitarian and deontological tendencies, sacrificial moral dilemmas are the most prominent experimental tasks used by scholars in moral psychology. In a typical dilemma, a participant makes a judgment about the appropriateness of an action, which may save five lives at the expense of one. Endorsing or rejecting the action is regarded as a utilitarian or deontological response, respectively. However, scholars criticize the use of sacrificial dilemmas as a measure of utilitarianism on various grounds (e.g., Kahane, 2015; Conway & Gawronsky, 2013). One such ground is a set of recent findings that suggests that the utilitarian response tends to be positively and negatively correlated with psychopathic tendencies and empathic concern for others, respectively (e.g., Bartels & Pizarro, 2011; Conway & Gawronsky, 2013; Kahane, 2015; Koenigs, Kruepke, Zeier, & Newman, 2011).

Various studies were conducted to supplement these classic dilemmas with new measures or to replace them entirely because such findings are in contrast with the core idea of utilitarianism: unselfish concern for the well-being of humanity (Conway & Gawronsky, 2013; Gawronsky & Beer, 2017). One of such studies proposes a new measure of utilitarianism called the Oxford Utilitarianism Scale (OUS), which was developed by Kahane et al. (2018). OUS is a nine-item, two-dimensional measure of utilitarianism that comprises instrumental harm (five items; e.g., "It is permissible to torture an innocent person if this would be necessary to provide information to prevent a bomb going off that would kill hundreds of people") and impartial beneficence (four items; e.g., "From a moral point of view, we should feel obliged to give one of our kidneys to a person with kidney failure since we do not need two kidneys to survive, but only one to be healthy"). Kahane et al. (2018) claim that classic sacrificial dilemmas only measure the instrumental harm dimension of utilitarianism. Conversely, impartial beneficence denotes the willingness to sacrifice one's interests for the well-being of the majority.

Method

The present study aimed to develop a new Turkish adaptation of OUS because the previous adaptation (Erzi, 2019) was inconsistent with the original version in several respects. The study recruited 983 participants (714 females and 269 males) aged 18-66 years from various occupational backgrounds who provided online responses to the OUS items and a set of scales. The participants were randomly assigned to two sub-groups for principal and confirmatory factor analyses (PFA and CFA), respectively. For convergent validity analysis, the study employed (a) two subscales of the Interpersonal Reactivity Index (empathic concern and perspective-taking; Davis, 1980; adapted by Engeler & Yargıç, 2007), (b) two subscales of the Dark Triad Dirty Dozen (psychopathy and Machiavellianism; Jonason & Webster, 2010; adapted by Özsoy et al., 2017), (c) cognitive reflection tests 1 and 2 (used by e.g., Aktaş, Yılmaz, & Bahçekapılı, 2017), (d) the impartial donation scenario (Kahane, Everett, Earp, Farias, & Savulescu, 2015), and (e) classical sacrificial dilemmas (Koenigs et al., 2007; adapted by Kumova & Bahçekapılı, 2020).

Results

The PFA results revealed a two-factor structure similar to the original study, which explains 52.5% of the total variance. Moreover, the CFA results were consistent with the two-factor structure. The results of convergent validity analysis indicated that the instrumental harm dimension was positively correlated with psychopathy and Machiavellianism, which is consistent with expectations. Similarly, the impartial beneficence dimension was positively

correlated with empathic concern, perspective-taking, and utilitarian altruism and negatively correlated with psychopathy and Machiavellianism. These findings were consistent with those of the original study. Moreover, the results of the cognitive reflection tests indicated that no relationship exists between instrumental harm or impartial beneficence and analytic thinking tendency. In addition, the study investigated the relationship between OUS and classic sacrificial dilemmas.

Discussion

Consistent with the findings of Kahane et al. (2018), the scores for instrumental harm and impartial beneficence were positively correlated with utilitarian responses to classic dilemmas. The results revealed that the Turkish version of the OUS is consistent with the original version and can be used by empirical studies on moral judgment to measure utilitarian tendencies. The facts that participation was on a voluntary basis and that the majority of the respondents were women may be considered the major limitations of the present study, which limited the representativeness of the study. Thus, the study recommends the use of gender-balanced samples and incentives, such as course credits or gift checks, for future studies using the Turkish version of the OUS.

Normatif Etik alanındaki araştırmalarda, faydacı ve deontolojik eğilimlerin ayrıştırılmasına ilişkin olarak klasik ahlaki ikilem senaryoları 2000’li yılların başlarından beri neredeyse tek ölçüt olarak kullanılmaktadır (Kahane, 2015). Buna karşın, ilgili senaryolarda faydacı kişilik eğilimleri olan bireylerin yanı sıra antisosyal eğilimler taşıyan kişilerin de faydacı yönde kararlar aldığı fark edilmesi, alanda söz konusu ahlaki ikilem senaryolarının faydacı ya da deontolojik kararları ayrıştırmadaki etkinliğinin tartışılmasına yol açmıştır (örn., Bartels ve Pizarro, 2011; Conway ve Gawronsky, 2013; Kahane, 2015; Koenigs, Kruepke, Zeier ve Newman, 2011). Conway ve Gawronski (2013) faydacı ve deontolojik kararların aynı boyutun iki farklı kutbu değil, birbirinden tamamen ayrı boyutlar olduğunu belirtmiştir. Benzer şekilde, Kahane (2015) ahlaki ikilem senaryolarının faydacılığın sadece araçsal zarar boyutunu yansıtabildiğini, ilgili boyutun antisosyal eğilimler ile de örtüşebildiğinden söz konusu karışıklığın ortaya çıktığını savunmuştur. Buradan yola çıkarak, Kahane ve arkadaşları (2018), faydacılık eğiliminin hem ‘tarafsız iyilik’, hem de ‘araçsal zarar’ boyutlarını ölçmek amacı ile Oxford Faydacılık Ölçeği’ni (OFS) oluşturmuşlardır.

İlgili ölçek Erzi (2019) tarafından Türk kültürüne uyarlanmış olsa da bahse konu uyarlama çalışmasının geçerlik ölçütleri açısından bazı problemler içerdiği dikkat çekmektedir. Bu nedenle bu araştırmada, kısa ve kolay uygulanabilir bir ölçek olan Oxford Faydacılık Ölçeği’nin Türkçe uyarlamasının, farklı meslek gruplarından oluşan geniş bir örneklem ile gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Söz konusu ölçeğin Türkiye’de yürütülen Ahlak Psikolojisi alanındaki araştırmalarda kullanılmasının bu araştırmaların etkinliğini arttırabileceği düşünülmektedir.

Faydacı ve Deontolojik Ahlaki Yargıların Ölçülmesi

Faydacılık, eylemleri sonuçlarına göre değerlendirir. Asli amaç, tarafsız bir biçimde çoğunluğun yararını en üst seviyeye getirebilmektir. Faydacılık, bu amaca hizmet ederken, eğer gerekiyorsa, azınlığın zarar görebileceğini savunur (Mill, 1861/1998). Deontoloji ise, evrensel haklar, görevler ve kurallar ile eylemlerin uyum içerisinde olması gerektiğini ileri sürer (Kant, 1785/1964). Kant’ın deontoloji görüşü, aslen rasyonel ve nesnel; evrensel prensipleri akılcılık çerçevesine oturtmaya çalışır. Ancak Greene, Sommerville, Nystrom, Darley ve Cohen’in (2001) ikili işlem kuramının ardından, deontolojik karar kavramı ahlak psikolojisi alanında dönüşüme uğramış ve Kant’ın orijinal varsayımları ile çelişir şekilde, otomatik, sezgisel ve duygu ağırlıklı 1. tip zihinsel sürecin ürünü olarak ele alınmaya başlanmıştır (Fleischmann, Lamers, Conway ve Galinsky,

2019). İkili işlem kuramı kapsamında faydacı kararlar ise analitik, mantık temelli ve kontrollü 2. tip zihinsel sürecin ürünü olarak kabul edilmektedir (Greene ve ark., 2001).

Ahlaki yargıların incelenmesi, sıklıkla ahlaki ikilem senaryoları üzerinden gerçekleştirilmektedir. İlgili senaryolarda, kişinin farklı ahlaki kurallar nedeniyle iki seçenek arasında sıkışıp kaldığı durumlar betimlenmektedir. Christensen ve Gomila'nın da (2012) belirttiği üzere, ahlaki ikilemler ilk kez Kohlberg (1964) tarafından kullanılmıştır. Kohlberg (1964), söz konusu ahlaki ikilem senaryolarını, ahlaki yargıların yaş ve ahlaki gelişim seviyesine göre nasıl bir değişim gösterdiğini tespit edebilmek için kullanmıştır. Nöroetik alanında ise ilk kez, Greene ve arkadaşları (2001), ahlaki bilişin beyin görüntüleme teknikleri ile incelenmesini içeren araştırmalarında söz konusu senaryoları kullanmışlardır. İlgili araştırmanın alanda çektiği ilgiye paralel olarak, bu çalışmadan sonra, ahlaki ikilemler hemen hemen tüm normatif etik çalışmalarında kullanılır hale gelmiştir (Kahane, 2015).

Christensen ve Gomilla'nın da (2012) belirttiği üzere, normatif ahlak alanındaki araştırmalarda ağırlıklı olarak kullanılan ahlaki ikilemlerin ilham kaynağı *vagon ikilemi (trolley dilemma, Foot, 1967)* ve *üst geçit ikilemidir (footbridge dilemma, Thomson, 1976)*. Vagon ikilemi, bir kişiyi öldürmek pahasına beş kişiyi kurtarmak için rayların yönünü değiştiren kolu çekip çekmeme kararını içermektedir. Üst geçit ikilemi ise vagon ikilemindeki senaryonun, beş kişiyi kurtarmak için iri yarı bir adamı üst geçitten aşağıya, rayların üzerine itip itmeme olarak değiştirilmiş halidir (Christensen ve Gomilla, 2012). Greene ve arkadaşları (2001), vagon ve üst geçit ikilemleri çerçevesinde oluşturdukları senaryoları, 'kişisel' ve 'kişisel olmayan' olarak iki kategoriye ayırmışlardır. Kişisel senaryolarda feda edilen kişi, üst geçit ikileminde olduğu gibi kişisel temas ile öldürülmektedir. Kişisel olmayan senaryolarda ise feda edilen kişinin öldürülmesi, vagon ikilemindeki gibi doğrudan temas gerektirmeyen ve bazı durumlarda teknolojik olanaklardan da yararlanan yöntemler kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Söz konusu ikilemlerde, bir kişiyi öldürmek pahasına beş kişinin kurtarılmasının tercih edilmesi faydacı karar vermenin, ilgili tercihin reddedilmesi ise deontolojik karar vermenin göstergesi olarak kabul edilmiştir.

Söz konusu ahlaki ikilemler, son yıllarda ahlak psikolojisi alanında son derece popüler hale gelmiştir (Kahane, 2015). Buna karşın, Koenigs ve arkadaşlarının (2007) ilgili ahlaki ikilem senaryolarını kullanarak yaptıkları araştırmanın bulguları ile birlikte, ilgili

senaryoların deontolojik ve faydacı kararları ayırtırmadaki etkinliği hakkında soru işaretleri oluşmaya başlamıştır. Koenigs ve arkadaşları (2007), ilgili araştırmalarında şaşırıcı bir biçimde, prefrontal korteksi zarar görmüş hastaların, beyin hasarı bulunmayan normal katılımcı grubuna göre daha yüksek oranda faydacı karar verme eğiliminde olduklarını bulmuşlardır. İlgili araştırmayı izleyen yıllarda, beklentilerin aksine, faydacı kararlar ile psikopati eğilimleri (örn., Bartels ve Pizarro, 2011; Glenn, Koleva, Iyer, Graham ve Ditto, 2010; Koenigs, Kruepke, Zeier ve Newman, 2011; Wiech ve ark., 2013) ve düşük empatik ilgi arasında (örn., Choe ve Min, 2011; Crockett, Clark, Hauser ve Robbins, 2010) pozitif korelasyon bulan araştırma sayısı artmıştır. Söz konusu araştırmalardaki artış, bu ahlaki ikilemlerin faydacı ve deontolojik kararları birbirinden ayırtırmadaki etkinliğinin tartışılmasına neden olmuştur. İlgili tartışmaların bir kısmı, ahlaki ikilem senaryolarının içeriği üzerinedir (örn., Koenigs ve ark., 2007; Moore, Clark ve Kane, 2008). Diğer bir kısım tartışma ise, içerikten bağımsız, bahse konu senaryoların etkin bir araç olup olmaması üzerinden şekillenmiştir (örn., Conway ve Gawronsky, 2013; Kahane, 2015).

Koenigs ve arkadaşları (2007), ‘kişisel’ kategorisindeki senaryoları ‘yüksek ikilem’ ve ‘düşük ikilem’ yaratan senaryolar olarak iki kategoriye ayırmışlardır. Söz konusu gruplandırma, beyin hasarı olan hastalar ile normal denek grubu arasındaki uzlaşma oranı dikkate alınarak yapılmıştır. Her iki grubun da büyük ölçüde aynı yönde karar verdiği senaryolar ‘düşük ikilem’, grupların kararlarının faydacı veya deontolojik yönde birbirinden farklılaştığı senaryolar ise ‘yüksek ikilem’ senaryoları olarak adlandırılmıştır. Yazarlar, faydacı ve deontolojik kararların etkin bir şekilde ayırtılabilmesi için alandaki araştırmalarda ‘yüksek ikilem’ senaryolarının kullanılmasını önermişlerdir.

Kahane (2015), gerek felsefeciler tarafından oluşturulan faydacı ve deontolojik prensiplerin sıradan insanların etik anlayışlarını birebir yansıtamaması, gerekse etik ikilemlerde faydacı kararlar olarak nitelendirilen kararların (örn., beş kişiyi kurtarmak için bir kişinin feda edilmesi) faydacılık prensiplerini benimseyenler dışında, farklı gerekçeler ile ben merkezci veya antisosyal kişilik eğilimleri gösteren kişiler tarafından da paylaşıyor olması nedeni ile etik ikilemlerin faydacı ve deontolojik karar ayırımı yapmakta yetersiz kaldığını ileri sürmüştür. Kahane, Everett, Earp, Farias ve Savulescu (2015) gerçekleştirdikleri dört ilişkisel çalışmada faydacı kararların çoğunluğunun menfaatini maksimize etme yönünü ortaya koymakta yetersiz kaldığını göstermeyi hedeflemiştir. İlgili çalışmalarda, feda etme ikilemlerindeki faydacı kararlar, antisosyal kişilik eği-

limleri ve rasyonel egoizm ile pozitif korelasyon göstermektedir. Öte yandan bu kararlar, tüm insanlık ile özdeşleşme envanteri puanları, empati eğilimi ve uluslararası bir yardım derneğine yapılan bağışlar üzerinden ölçülen özgecilik eğilimi ile negatif korelasyon içindedir. Söz konusu araştırmada ayrıca, antisosyal kişilik eğilimleri istatistiksel olarak kontrol edildiğinde bile, feda etme ikilemlerindeki faydacı kararlar ile uzak ülkelerde yaşayan yardıma muhtaç kişilere yardım etme tutumu, şahsi fedakarlık ve tarafsızlık eğilimleri arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır. Aynı araştırmada, deontolojik karar alma eğilimlerinin ise psikopatik kişilik eğilimleri ile negatif ve empati ile pozitif korelasyon gösterdiği bulunmuştur. Tüm bu veriler ışığında, alan yazında hakim değerlendirme aracı olarak kullanılan feda etme ikilemlerinin, faydacı nitelikteki kararları aydınlatmakta yetersiz kaldığı sonucuna varılmıştır.

Orijinal Oxford Faydacılık Ölçeği'nin Geliştirilmesi

Faydacılık, 'tarafsız iyilik' (çoğunluğun menfaatini gerekirse kişisel fedakarlıkta bulunarak maksimize etme eğilimi) ile 'araçsal zarar' (çoğunluğun menfaati söz konusu olduğunda, masum birine zarar vermemek de dahil olmak üzere, başka herhangi bir kuralın/etik prensibin dikkate alınmaması) boyutlarından oluşmaktadır (Mill, 1861/1998). İlk bölümde değinilen araştırmalar, alan yazında neredeyse faydacılığın tek ölçümü haline gelen klasik ahlaki ikilem senaryolarının faydacılığın sadece araçsal zarar boyutunu ölçebildiğine ve tarafsız iyilik boyutunu göz ardı ettiğine işaret etmektedir. Bu kapsamda, Kahane ve arkadaşları (2018), bir kişilik özelliği olarak faydacı karar alma eğilimlerini ölçebilmek için 'tarafsız iyilik' ile 'araçsal zarar' boyutlarından oluşan dokuz maddelik Oxford Faydacılık Ölçeği'ni (OFÖ) oluşturmuş ve ilgili ölçeğin psikometrik çalışmalarını gerçekleştirmiştir.

Temel Bileşenler Faktör Analizi ile Doğrulayıcı Faktör Analizi sonuçları, geliştirilen ölçeğin iki faktörlü (tarafsız iyilik ve araçsal zarar) yapısını doğrulamıştır. Orijinal ölçekte, gerçekleştirilen faktör analizi sonuçlarına göre beşi 'tarafsız iyilik', dördü de 'araçsal zarar' faktörlerini oluşturan toplam dokuz madde bulunmaktadır. Orijinal ölçeğin geçerlik analizlerinde ölçek toplam puanı ve her iki faktörün puanları ile psikopati eğilimi, empati eğilimi, tüm insanlık ile özdeşim, faydacı özgecilik senaryosunda yapılan bağış tutarları arasındaki korelasyonlar incelenmiş ve ölçek geçerliğinin yeterli düzeyde olduğu bulunmuştur (Kahane ve ark., 2018).

OFÖ'nün farklı meslek gruplarından ve geniş bir örneklem üzerinden Türkçeye uyarlanmasına ilişkin mevcut araştırma süreci devam ederken ilgili ölçeğin psikometrik

özelliklerinin Türk kültüründe test edildiğine ilişkin Erzi (2019) makalesi yayınlanmıştır. Erzi'nin (2019), 290 üniversite öğrencisinin katılımı ile gerçekleştirdiği uyarlama çalışmasında, Türkçe uyarlamasının faktör yapısının orijinal ölçek ile uyumlu olduğu bulunmuştur. Buna karşın, ölçek uyarlamasının birleşen geçerlik çalışma sonuçlarında ciddi problemler bulunmaktadır. Beklentilerin aksine tarafsız iyilik alt ölçeğinin psikopati ile pozitif, empati ile negatif korelasyon ($r(288) = .21$ ve $r(288) = -.30$) gösterdiği bulunmuştur. Yine beklentilerin aksine, araçsal zarar alt ölçeği de empati ile pozitif, psikopati ile negatif korelasyon ($r(288) = .18$ ve $r(288) = -.17$) göstermiştir.

İlgili geçerlik çalışması sonuçlarının hem kavramsal hem de ampirik açıdan sorunlu olduğu düşünülmektedir. Faydacılığın tarafsız iyilik boyutu, yukarıda da belirtildiği üzere kişinin, kendisine duygusal veya fiziksel bir yakınlığı olmasa bile çoğunluğun menfaatini, gerekirse kendinden fedakarlıkta da bulunarak maksimize etme eğilimidir (Mill, 1861/1998). Oysa ki alan yazında psikopati ben-merkezcilik, kendi menfaatleri için başkalarını manipüle etme, başkalarına zarar verme, empati ve vicdan yoksunluğu vb. duygusal ve davranışsal özellikler ile tanımlanmaktadır (örn., Leistico, Salekin, De-Coster ve Rogers, 2008; Skeem, Edens, Camp ve Colwell, 2004). Bu kapsamda, faydacılığın tarafsız iyilik boyutu ile psikopatinin kavramsal olarak zıt eğilimler içerdiğini söylemek mümkündür. Bu nedenle beklentilerinin aksine, faydacı kararlar ile psikopati eğilimleri (örn., Bartels ve Pizarro, 2011; Glenn ve ark., 2010; Koenigs ve ark., 2011; Wiech ve ark., 2013) ve düşük empatik ilgi arasında (örn., Choe ve Min, 2011; Crockett ve ark., 2010) pozitif korelasyon bulan araştırma sayısının artması ile birlikte, klasik ahlaki ikilemlerin faydacı ve deontolojik kararları birbirinden ayırtırmadaki ve faydacılığı ölçmekteki etkinliğine ilişkin tartışmalar ortaya çıkmıştır.

Faydacılığın araçsal zarar boyutu ise çoğunluğun menfaatini arttırabilmek için gerekirse masum birine/birilerine zarar vermenin ahlaken uygun ve zorunlu olmasını ifade etmektedir (Mill, 1861/1998). Empati, alan yazında başka birinin duyguları ile uyumlu duygusal tepkiler vermek olarak tanımlanmaktadır (örn., Gladstein, 1983; Hoffman, 2000; Mehrabian ve Epstein, 1972). Altta yatan niyetten bağımsız olarak birilerine zarar verme davranışı kavramsal olarak empati ile değil psikopati kavramı ile örtüşmektedir. Alan yazında empati deneyiminin başkalarına zarar vermeyi baskıladığını (Eisenberger, 2000; Feshbach ve Feshbach, 1969; Zahn-Waxler, Radke-Yarrow, Wagner ve Chapman, 1992), psikopatik eğilimler gösteren kişilerdeki empati eksikliğinin ise başkalarına zarar vermeyi içeren ahlaken uygunsuz davranışlarda bulunma ile ilişkili olduğunu gös-

teren (Blair, 2007; Hare, 2003; Soderstrom, 2003) bir dizi araştırma da mevcuttur. Söz konusu araştırmalar, 'zarar verme davranışı' açısından empati ve psikopati eğilimleri arasında negatif bir ilişki bulunduğuna işaret etmektedir.

Türkçe alan yazın incelendiğinde ise yapılan araştırmalarda empati, psikopati ve faydacılık kavramlarının yurt dışı alan yazına paralel şekilde tanımlandığı (örn., Dökmen, 1988; Pala, 2008) ya da ilgili kavramların tanımlarının yurt dışı alan yazından aynen alıntılandığı (örn., Aktaş, Yılmaz ve Bahçekapılı, 2017; Özsoy, Rauthmann, Jonason ve Ardıç, 2017) görülmektedir. Bilindiği kadarı ile faydacılığın felsefi açıdan düşük empati ve/veya psikopatik eğilimler ile pozitif ilişki göstermesi gerektiğini öne süren herhangi bir yurt dışı ve yurt içi araştırma bulunmamaktadır. Bu kapsamda, Erzi'nin (2019) OFÖ'yü Türkçeye uyarladığı çalışmasında yer verilen geçerlilik sonuçlarının kültürler arası bir farklılıktan kaynaklanmış olabileceğine ilişkin herhangi bir bilimsel veri de mevcut değildir. Sonuç olarak, ilgili geçerlik çalışması bulguları, orijinal ölçeğin oluşturulmasına ilişkin temel felsefe ile tamamen çelişmektedir. Bu durumun ise ilgili ölçek uyarlamasının pratikte kullanımını işlevsiz hale getirdiği düşünülmektedir. Bu nedenle, ilgili ölçeğin uyarlama çalışmasına devam edilmesine karar verilmiştir. OFÖ kısa ve uygulaması kolay bir ölçektir. Faydacılığın hem tarafsız iyilik hem de araçsal zarar boyutlarını kapsaması açısından, bu ölçeğin faydacı ve deontolojik kararların ayrıştırılmasına ilişkin araştırmalarda kullanılmasının ilgili araştırmaların etkinliğini arttırabileceği düşünülmüştür. Bu kapsamda mevcut çalışmanın amacı, OFÖ'nün Türkçe uyarlamasını gerçekleştirerek, ahlak psikolojisi alanında Türkiye'de yürütülen araştırmalara destek sağlamaktır. Ayrıca çalışmanın sonuçlarının, orijinal ölçek geliştirme çalışması (Kahane ve ark., 2018) ve Erzi'nin (2019) OFÖ Türkçe Uyarlaması ile karşılaştırılmasına yer verilmiştir.

YÖNTEM

Katılımcılar

Çalışmada, psikoloji lisans öğrencilerinden ve çeşitli meslek gruplarından toplam 985 katılımcı yer almıştır. Tüm veriler online olarak toplanmıştır. Çeşitli meslek gruplarından katılımcılara, profesyonel bir mesleki sosyal medya platformu olan LinkedIn üzerinden gönüllülük esasına göre ulaşılmıştır. Psikoloji lisans öğrencilerinin verileri ise yine ulaşılabilirlik ve gönüllülük esasına göre 12'si İstanbul'dan olmak üzere 15 ayrı üniversiteden toplanmıştır. Araştırmaya katılan psikoloji lisans öğrencilerinin %4.3'ü

üniversite ismi belirtmemiştir, ayrıca %2.2'si İstanbul dışı, kalan %93.5'i İstanbul'daki üniversitelerde öğrenim görmektedir. Yapılan tekli ve çoklu uç değer analizleri neticesinde toplam iki katılımcının verileri araştırmadan çıkarılmıştır.

Çalışmaya katılan 983 katılımcının 714'ü (%72.6) kadın, 269'u (%27.4) erkektir. Katılımcıların yaşları 18-66 arasında değişmekte olup yaş ortalaması 31.3'tür ($SS = 11.5$). Katılımcıların %82.5'i İstanbul'da yaşamaktadır. %42,3'ü lisans öğrencisi, %31,3'ü lisans, %23.7'si yüksek lisans, 2.7'si ise doktora mezunudur. Katılımcıların %42.2'si psikoloji lisans öğrencisi, %19.3'ü psikoterapist, %17.2'si bankacıdır. Katılımcıların kalan 20.3'ü ise farklı meslek gruplarındadır.

Veri Toplama Araçları

Karanlık Üçlü Ölçeği- Kısa Form. İlk orijinal ölçek (Dark Triad- DT) Paulhus ve Williams (2002) tarafından, 91 madde ve Makyavelizm, psikopati ve narsisizm olmak üzere üç alt boyut halinde geliştirilmiştir. Sonraki yıllarda, faktör yapısı korunarak ölçeğin kısa versiyonları oluşturulmuştur. Bu çalışmada kullanılan ölçek de Jonason ve Webster (2010) tarafından geliştirilen 12 maddelik kısa versiyonun (Dark Triad Dirty Dozen- DTDD) Türkçe uyarlamasıdır. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Özsoy ve arkadaşları (2017) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık Cronbach alfa katsayıları Makyavelizm, psikopati ve narsisizm alt boyutları için sırasıyla .81, .67 ve .80 olarak bulunmuştur. Ölçeğin birleşen geçerliliği Büyük Beş Envanteri (Benet-Martinez ve John, 1998; Sümer, Lajunen ve Özkan, 2005), Narsisistik Kişilik Envanteri (Ames ve ark. 2006; Atay, 2009), Levenson Psikopati Skalası (Engeler, 2005; Levenson, ve ark. 1995) ve Makyavelizm IV (March IV, Christie ve Geiss, 1970; Engeler, 2005) kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Alan yazın bulgularına paralel olarak Karanlık Üçlü Ölçeği-Kısa Formun bahse konu diğer ölçekler ile korelasyonunun .16 ve .56 aralığında değiştiği bulunmuştur.

Ölçek, her bir alt boyutu dört madde ile ölçen toplam 12 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri 5'li Likert skala (1= kesinlikle katılmıyorum, 2= katılmıyorum, 3= kararsızım, 4= katılıyorum, 5= kesinlikle katılıyorum) üzerinden puanlanmaktadır. Her üç alt boyutta da yüksek puanlar, ilgili boyuttaki kişilik eğiliminin yüksekliğine işaret etmektedir. Birleşen geçerlik çalışmasında ilgili ölçeğin Makyavelizm ve psikopati alt ölçekleri kullanılmış ve ilgili alt ölçeklerin iki yarım güvenirlik katsayıları sırası ile .75 ve .60 olarak bulunmuştur (Özsoy ve ark., 2017).

Derin Düşünme Testi (Cognitive Reflection Test). Söz konusu testin ilk üç sorusunun yer aldığı ilk versiyonu (Derin Düşünme Testi 1) Frederick (2005) tarafından analitik ve sezgisel düşünme eğilimlerini ölçmek amacı ile oluşturulmuştur ve alan yazında çok sayıda araştırmada kullanılmıştır (örn., Aktaş, Yılmaz ve Bahçekapılı, 2017; Bahçekapılı ve Yılmaz, 2017; Toplak, West ve Stonovich, 2011; Yılmaz ve Sarıbay, 2016). Her sorunun bir doğru, bir de sezgisel yanlış cevabı bulunmaktadır. Örneğin; “Bir kalem ve bir silginin toplam fiyatı 1 lira 10 kuruştur. Kalem silgiden 1 lira daha pahalıdır. Bu durumda bir silgi kaç kuruştur?” sorusu, akla otomatik olarak sezgisel ve yanlış bir cevap olan ‘10 kuruş’u getirmektedir. Oysaki doğru cevap 5 kuruştur ve doğru cevabı bulmak analitik düşünmeyi gerektirmektedir. Katılımcılara her doğru cevapları için 1 puan, her yanlış cevapları için de sıfır puan verilerek toplam Derin Düşünme Testi 1 puanları hesaplanmıştır.

Sonraki yıllarda, ölçek maddelerinin psikoloji alanındaki pek çok potansiyel katılımcı için iyi bilinir hale gelmesi, ölçek maddelerinin sadece matematiksel sorulardan oluşması vb. eleştiriler nedeni ile dört sözel maddenin yer aldığı Derin Düşünme Testi 2 oluşturulmuştur. Yeni ölçeğin psikometrik özelliklerinin orijinal ölçek ile benzer olduğu gösterilmiştir (Thomson ve Oppenheimer, 2016). Derin Düşünme Testi 2, Derin Düşünme Testi 1 kadar yaygın olmasa da Türkiye’de yapılan araştırmalarda da kullanılmıştır (örn., Yılmaz ve Sarıbay, 2018). Derin Düşünme Testi 2’de de Derin Düşünme Testi 1’deki gibi her sorunun bir doğru, bir de sezgisel yanlış cevabı bulunmaktadır. Örneğin; “Ayşe’nin babasının üç tane çocuğu var. İlk iki çocuğunun adı Eylül ve Ekim ise üçüncü çocuğunun adı nedir?” sorusu, akla otomatik olarak sezgisel ve yanlış bir cevap olan ‘Kasım’ı getirmektedir. Oysaki doğru cevap ‘Ayşe’dir ve doğru cevabı bulmak analitik düşünmeyi gerektirmektedir. Doğru cevaplar 1, yanlış cevaplar ise 0 puan üzerinden değerlendirilmekte ve ölçek toplam puanı hesaplanmaktadır.

Güncel bazı araştırmalar Derin Düşünme Ölçeği ile ölçülen analitik düşünme eğiliminin zaman içerisinde sabit kaldığını (Stagnaro, Penycook ve Rand, 2018) ve ilgili teste defalarca maruz kalmanın bile alınan test puanları üzerinde kayda değer bir etkisinin olmadığını (Meyer, Zhou ve Shane 2018) göstermesi açısından ilgili testin psikometrik niteliklerini desteklemektedir. Mevcut çalışmada Derin Düşünme Ölçeği 1 ve 2 birlikte kullanılmış, söz konusu iki ölçeğin toplam puanları toplanarak katılımcıların Genel Derin Düşünme puanları da hesaplanmıştır. Puanın yüksek olması, analitik düşünme eğiliminin yüksek olduğunu göstermektedir. Yapılan araştırmada, Derin Düşün-

me Testi 1, Derin Düşünme Testi 2 ve Genel Derin Düşünme Testi için iki yarım güvenilirlik değerleri sırası ile .67, .45 ve .69 olarak bulunmuştur.

Kişilerarası Tepkisellik İndeksi (KTİ). Söz konusu ölçek (Interpersonal Reactivity Index- IRI), empatiyi dört farklı boyut üzerinden ölçebilmek amacı ile 1980 yılında Davis tarafından geliştirilmiştir. İlgili ölçek, Perspektif Alma (PA), Empatik Düşünce (ED), Fantezi Ölçeği (F) ve Kişisel Rahatsızlık (KR) faktörlerinden oluşmaktadır. PA faktörü, başkalarının bakış açıları ile bakabilme özelliğini göstermekte ve bilişsel empatiye denk gelmektedir. ED, başkalarının yaşadığı üzüntü ve talihsizliklere karşı sempati duyabilmeyi ölçmekte ve duygusal empatiye karşılık gelmektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Engeler ve Yargıç (2007) tarafından gerçekleştirilmiştir. İlgili uyarlama çalışmasında, tüm faktörlerin iç tutarlılıklarının (Cronbach Alfa = .60 ve .76), düzeltilmiş madde-toplam korelasyon ortalamalarının (.32 ve .49) ve kısa süreli test-tekrar test korelasyonlarının (.66 ve .80) yeterli düzeyde ve alan yazın ile uyum içerisinde olduğu gösterilmiştir.

Ölçek, her bir faktörü yedi madde ile ölçen toplam 28 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri 4'lü Likert skala (0= beni iyi bir şekilde tanımlamıyor, 4= beni çok iyi bir şekilde tanımlıyor) üzerinden puanlanmaktadır. Ölçekte 3, 4, 7, 12, 13, 14, 15, 18 ve 19 ters puanlanması gereken maddelerdir. Her faktör kendi içinde puanlanmakta ve empatinin farklı boyutlarını temsil etmektedir. Yüksek puanlar, empati eğiliminin yüksekliğine işaret etmektedir. Mevcut araştırmadaki geçerlik çalışmasında ilgili ölçeğin empatik düşünce ve perspektif alma faktörleri kullanılmıştır ve söz konusu faktörler için iki yarım güvenilirlik düzeyi sırasıyla .74 ve 0.69 olarak hesaplanmıştır (Engeler ve Yargıç, 2007).

Faydacı Özgeciliğin Senaryosu. İlgili senaryo, faydacı bakış açısının, kişinin kendi menfaatleri aleyhine bile olsa, çoğunluğun menfaatini maksimize eden davranışı seçmeyi öngörmesinden hareketle oluşturulmuş ve bir dizi araştırmada faydacı karar verme davranışının ek ölçütü olarak kullanılmıştır (Kahane ve ark., 2015, 2018). Söz konusu senaryoda katılımcılara kendilerine şirketleri tarafından ödenen ikramiye tutarının ne kadarını geri kalmış ülkelerdeki yardıma muhtaç insanlara bağışlamak isteyecekleri sorulmaktadır. Değerlendirme 11'li Likert skala üzerinden yapılmıştır (1= 0 TL, 2= 500 TL, 3= 1000 TL, 4= 1500 TL, 5= 2000 TL, 6= 2500 TL, 7= 3000 TL, 8= 3500 TL, 9= 4000 TL, 10= 4500 TL, 11= 5000 TL).

Klasik Ahlaki İkilem Senaryoları. Kumova ve Bahçekapılı'nın (2020), Türk kültüründe yüksek ikilem yarattığı tespit edilen dört klasik ahlaki ikilem senaryosu (Nobel

Ödülü, Ötenazi, Düşman Casusu ve İlaç) kullanılmıştır. Söz konusu senaryoların dördü de kişisel olmayan ve şahsi menfaat içermeyen senaryolardır. Her senaryodan sonra katılımcılara faydacı karar vermenin ahlaken doğru olup olmadığı (örn., ‘Yüzlerce masum hayatı kurtarabilmek için casusu boğularak ölüme terk etmek, sizin açınızdan ahlaken doğru mudur?') sorulmuştur. Katılımcıların ‘evet’ cevabı vermesi faydacı, ‘hayır’ yanıtı ise deontolojik karar alma eğiliminin göstergesi olarak kabul edilmiştir.

Oxford Faydacılık Ölçeği. Orijinal ölçek Kahane ve arkadaşları (2018) tarafından geliştirilmiştir. Orijinal ölçekte, beşi *tarafsız iyilik* (kişinin, ilgili kişiler ile arasında duygusal bir bağ bulunup bulunmamasından bağımsız olarak, tarafsız bir şekilde çoğunluğun menfaatini maksimize etme eğilimi), dördü de *araçsal zarar* (çoğunluğun menfaati söz konusu olduğunda, masum birine zarar vermemek de dâhil olmak üzere herhangi bir kuralın/etik prensibin dikkate alınmaması) faktörlerini oluşturan dokuz madde bulunmaktadır. Tarafsız iyilik faktörü için örnek madde “Ahlaki açıdan, insanlar gezegen üzerindeki tüm insanların refahını eşit olarak önemsemelidir; onlara fiziksel veya duygusal olarak yakın olan kişilerin refahına özel bir önem vermemelidir.” şeklindedir. Araçsal zarar faktörü için ise “Masum bir kişiye zarar vermek, eğer başka birçok masum insana yardım etmek için gerekliyse, ahlaki olarak doğrudur.” maddesi örnek verilebilir. Ölçek 7’li Likert skala (1=Kesinlikle katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Biraz katılmıyorum, 4=Ne katılıyorum ne katılmıyorum, 5=Biraz katılıyorum, 6=Katılıyorum, 7=Kesinlikle katılıyorum) üzerinden puanlanmaktadır. Ters puanlanacak madde bulunmamaktadır. Hem faktörlerin ayrı ayrı toplam puanı, hem de ölçeğin toplam puanı alınabilmektedir. Yüksek puanlar, ilgili eğilimin yüksek olduğunu göstermektedir (Kahane ve ark., 2018).

Orijinal ölçeğin geçerlik analizlerinde ölçek toplam puanı ve her iki faktör puanları ile psikopati eğilimi, empati eğilimi, tüm insanlık ile özdeşim, faydacı özgecilik senaryosunda yapılan bağış tutarları arasındaki korelasyonlar incelenmiştir. Psikopati skalası (Levenson, Kiehl ve Fitzpatrick, 1995), araçsal zarar faktörü ile pozitif korelasyon gösterirken ($r(280) = .30, p < .005$), tarafsız iyilik faktörü ve ölçek toplam puanı ile anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Kişilerarası Tepkisellik Ölçeği empatik düşünce alt skalası (Davis, 1980), Tüm İnsanlık ile Özdeşim Skalası (McFarland ve ark., 2012) ve faydacı özgecilik senaryosundaki bağış tutarları, tarafsız iyilik faktörü ve ölçek toplam puanı ile pozitif (sırası ile $r(280) = .33$ ve $r(280) = .14$; $r(280) = .33$ ve $r(280) = .13$; $r(280) = .40$ ve $r(280) = .31$; $p < .005$) korelasyon göstermiştir. Araçsal zarar faktörü ile Kişilerarası Tepkisellik Ölçeği empatik düşünce alt skalası (Davis, 1980) ve Tüm İnsanlık ile Özde-

şim Skalası (McFarland ve ark., 2012) arasında negatif ilişki (sırası ile $r(280) = -.16$, $r(280) = -.19$, $p < .005$) bulunmuştur (Kahane ve ark., 2018).

Ölçeğin faktör yapısı ayrıca iki ayrı örnekleme DFA ile test edilmiş ve iki faktörlü yapı doğrulanmıştır. Birinci DFA'da ($N= 1001$); Faktör 1 (Tarafsız İyilik), Faktör 2 (Araşsal Zarar) ve OFÖ iki faktörlü yapı için sırasıyla $\chi^2(5) = 26.8$, $p < .01$, $\chi^2/df = 5.36$, CFI= .97, SRMR = .03, RMSEA = .07 [.044- .093], AIC = 17846, BIC= 17894; $\chi^2(2) = 4.47$, $p = .11$, $\chi^2/df = 2.24$, CFI = 1.0, SRMR = .01, RMSEA = .04 [.00- .08], AIC = 13767, BIC = 13806 ve $\chi^2(26) = 84.91$, $p < .001$, $\chi^2/df = 3.27$, CFI = .97, SRMR = .04, RMSEA = .05 [.04- .06], AIC = 31610, BIC = 31702; ikinci Doğrulayıcı Faktör Analizinde ($N= 282$) ise yine sırasıyla $\chi^2(5) = 3.75$, $p = .59$, $\chi^2/df = 0.75$, CFI= 1.0, SRMR= .02, RMSEA= .00 [.000- .071], AIC= 5281, BIC= 5318; $\chi^2(2) = 3.56$, $p = .17$, $\chi^2/df = 1.78$, CFI= .99, SRMR= .02, RMSEA= .05 [.00- .14], AIC= 4027, BIC= 4057 ve $\chi^2(26) = 39.55$, $p = .043$, $\chi^2/df = 1.52$, CFI= .98, SRMR= .05, RMSEA= .04 [.008- .069], AIC= 9302, BIC= 9372 olarak gerçekleşmiştir (Kahane ve ark., 2018). Oxford Faydacılık Ölçeği Türkçe uyarlamasının maddeleri EK 1'de yer almaktadır.

Demografik Bilgi Formu. Bu formda, katılımcıların yaş, eğitim durumu, meslek, cinsiyet vb. demografik bilgilerinin sorgulanmasına yer verilmiştir.

İşlem

Veri toplama süreci, Doğuş Üniversitesi Etik Kurulu'nun 28.03.2019 tarih ve 2019/07 sayılı onayına istinaden 29.03.2019- 07.01.2020 tarihleri arasında ve çevrim içi olarak yürütülmüştür. Katılımcılardan çalışma öncesinde bilgilendirilmiş onam formu alınmıştır. Katılımcılar önce dört klasik ahlaki ikilem senaryosunu okumuş ve her senaryodan sonra, faydacı karar vermenin ahlaken doğru olup olmadığına ilişkin soruyu yanıtlamışlardır. Katılımcılar, daha sonra sırası ile faydacı özgecilik senaryosu, Karanlık Üçlü Ölçeği-kısa form, Derin Düşünme Testi ve Kişilerarası Tepkisellik İndeksini doldurmuşlardır. Katılımcılar en son OFÖ'nün Türkçe uyarlaması ile demografik bilgi formunu da cevaplandırarak çalışmayı tamamlamışlardır.

Veri Analizi

OFÖ'nün İngilizceden Türkçeye çevirisi, her iki dile de hakim psikoloji alanından iki akademisyen tarafından gerçekleştirilmiş ve çeviriler arası mutabakat sağlanmıştır. İlgili ölçeğin geri çevirisi de yine her iki dile hakim iki psikolog tarafından yapılmıştır.

Katılımcıların klasik ahlaki ikilem senaryolarındaki faydacı ve deontolojik karar alma puanları alan yazına paralel olarak geleneksel analiz yöntemi ile hesaplanmıştır. Geleneksel analiz yönteminde deontolojik karar alma ve faydacı karar alma tek bir boyutun iki zıt kutbu olarak kabul edilmektedir. Bu kapsamda katılımcıların her senaryo için verdikleri cevaplar puan bazında toplanarak (faydacı kararı temsil eden evet cevabı 1 puan, deontolojik karar seçeneğini gösteren hayır cevabı için 2 puan) toplam karar puanları hesaplanmıştır. Daha sonra, ortalama karar alma puanları bulunmuş ve analizler bahse konu bu puanlar üzerinden yapılmıştır. Yüksek puanlar deontolojik karar alma eğiliminin, düşük puanlar ise faydacı karar alma eğiliminin daha yoğun olduğunun göstergesi olarak kabul edilmiştir.

Araştırmaya konu sürekli değişkenler üzerinden tek değişkenli uç değer analizi yapılarak ilgili değişken skorlarının normal dağılıma uyup uymadığı incelenmiştir. Yapılan analizde, klasik ahlaki ikilem senaryolarında geleneksel yöntemle hesaplanan deontolojik/faydacı (D/F) puan dağılımında basıklık problemi bulunduğu tespit edilmiştir. $<+3, >-3$ aralığında z değeri bulunmayan geleneksel yöntemle hesaplanan D/F puan dağılımındaki basıklık problemi yapılan karekök ve log10 dönüşüm işlemlerine rağmen giderilememiştir. Yapılan çoklu değişkenli uç değer analizi sonucunda ise iki katılımcının verileri araştırmadan çıkarılmıştır ($df= 10$, Mahalonobis kesme noktası 29.59, $p = .001$).

Çalışmada kullanılan dört klasik ahlaki ikilem senaryosunun, Kumova ve Bahçekapılı (2020) araştırma sonuçlarına paralel olarak yüksek ikilem yarattığını teyit edebilmek için senaryolara verilen 'evet' (faydacı) ve 'hayır' (deontolojik) cevaplarının frekans ve yüzde analizi yapılmıştır. Katılımcıların aynı yönde karar verme oranları arttıkça (örneğin katılımcıların %90'ının ilgili davranışı ahlaken doğru bulmadığını belirtmesi gibi), ilgili senaryo deontolojik ve faydacı kararları ayırtırmakta yetersiz kalmakta ve 'düşük ikilem' senaryosu olarak adlandırılmaktadır. Katılımcıların deontolojik/faydacı karar alma frekansları birbirine yaklaştığı oranda ise (örneğin, en ideal yüksek ikilem senaryosu, deontolojik/faydacı kararların %50-%50 olarak dağıldığı senaryodur), söz konusu senaryonun farklı karar alma eğilimlerini ayırtırma açısından yeterliliğinin arttığı kabul edilmekte ve bahse konu senaryolar 'yüksek ikilem' senaryosu olarak kabul edilmektedir (Koenigs ve ark., 2007). Söz konusu analizler, alan yazındaki genel eğilime paralel olarak katılımcıların faydacı karar seçeneğini ahlaken uygun bulup bulmadıklarına dair soruya verdikleri cevaplar üzerinden yapılmıştır.

Bu çalışmada, OFÖ'nün Türkçeye uyarlanması kapsamında Temel Bileşenler Faktör Analizi (PFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ile ölçeğin Türkiye faktör yapısı incelenmiştir. Doğrulayıcı Faktör Analizinde kullanılan her bir uyum istatistiğinin, modelin sadece bazı parçalarının uyumunu gösteriyor olmasından hareketle, model uyumunun sınanması için birden fazla uyum istatistiğinin kullanılması gerekmektedir (Klein, 2011). Orijinal ölçek çalışmasında Kahane ve arkadaşları (2018), uyum istatistikleri olarak ki-kare oranı, kök artık kareler ortalaması (Root mean square error of approximation- RMSEA), standartlaştırılmış kök artık kareler ortalaması (standardized root mean square residual- SRMR), karşılaştırmalı uyum indeksi (comparative fit index- CFI), Akaike bilgi kriteri (Akaike information criterion- AIC) ve Bayesçi bilgi kriterini (Bayesian information criterion- BIC) kullanmışlardır. Mevcut çalışmaya konu DFA'da da aynı uyum istatistikleri kullanılmıştır.

Ki-kare testi örneklem sayısına çok duyarlı bir testtir ve hem düşük hem de yüksek örneklem sayılarında yanlış sonuçlar verebilmektedir (Kelloway, 1998). Kahane ve arkadaşları (2018) orijinal ölçek çalışmalarında, diğer uyum istatistiklerinin Ki-kare testi ile sunulması gerektiği için ki-kare testini analize dahil ettiklerini, ancak ilgili testin bahse konu zayıflığı nedeni ile model uyumunu diğer uyum istatistikleri ile değerlendirdiklerini ifade etmişlerdir. Bu kapsamda, örneklem sayımızın yüksekliği de göz önünde bulundurularak, uyarlama çalışmamızdaki Doğrulayıcı Faktör Analizinde, ki-kare/serbestlik derecesi rapor edilmekle birlikte, model uyumu ki-kare oranı dışındaki uyum istatistikleri ile değerlendirilmiştir. Modele iyi uyum gösterme açısından RMSEA için $\leq .07$ (Steiger, 2007), SRMR için $\leq .08$ (Hooper, Coughlan ve Müller, 2008), CFI için ise $\geq .95$ (Hu ve Bentler, 1999) oranları esas alınmaktadır. AIC ve BIC uyum istatistikleri için belirli bir kesme noktası bulunmamakla birlikte, ilgili değerler küçüldükçe model uyumunun arttığı kabul edilmektedir (Hooper ve ark., 2008).

Türkçe uyarlama çalışması kapsamında ayrıca OFÖ'nün birleşen geçerliğine (ölçek puanları ile Türk kültüründe yüksek ikilem yaratan klasik ahlaki ikilem senaryolarının oluşturduğu faydacı ve deontoloji eğilimler, Karanlık Üçlü Ölçeği- kısa formun psikopati ve Makyavelizm alt ölçekleri, faydacı özgecilik senaryosu ve Kişilerarası Tepkiselilik Ölçeği Empatik Düşünce ve Perspektif Alma alt ölçek puanları arasındaki ilişki) ilişkin bir çalışma da yapılmıştır.

BULGULAR

Frekans ve Yüzde Analizi

Tablo 1'de, katılımcıların klasik senaryolar bazındaki faydacı ve deontolojik karar dağılımları gösterilmiştir.

Tablo 1. Klasik Ahlaki İkilem Senaryoları Bazında Faydacı Deontolojik Karar Frekansları

Senaryo Adı	Faydacı Karar		Deontolojik Karar	
	Evet (%)	Hayır (%)	Evet (%)	Hayır (%)
Nobel ödülü	422	57	43	561
Ötanazi	387	61	39	596
Düşman casusu	631	36	64	352
İlaç	638	35	65	345

N= 983

Tablo 1'de görüldüğü üzere, çalışmada kullanılan dört klasik ikilem senaryosunda da katılımcı cevaplarında tek bir seçenek (deontolojik veya faydacı) üzerinde yığılma bulunmamaktadır, karar dağılım yüzdeleri birbirinden farklılaşmıştır. Bu kapsamda ilgili senaryoların katılımcılarda yüksek ikilem yarattığı değerlendirilmiştir.

Temel Bileşenler Faktör Analizi

OFÖ'nün faktör yapısını incelemek amacı ile yapılan Temel Bileşenler Faktör Analizi, toplam örneklemin seçkisiz olarak ikiye bölünmesi ile elde edilen örneklem A (*N*= 494) üzerinden gerçekleştirilmiştir. OFÖ, Tarafsız İyilik ve Araçsal Zarar faktörlerinin iki yarım güvenilirliği yeterli düzeyde olarak nitelendirilmiştir (sırası ile $r(492) = .79$, $r(492) = .72$ ve $r(492) = .76$). Yapılan madde analizi sonuçları, herhangi bir maddenin ölçekten çıkarılmasının, ölçek güvenilirliğini arttırmaya hiçbir katkısı olmadığına işaret ettiğinden, dokuz maddelik ölçek yapısının aynen korunmasına karar verilmiştir.

Örneklem yeterliliğini ölçmek amacı ile yapılan Kaiser-Meyer-Olkin testi sonucu .83 ($p < .001$) olarak bulunmuştur. Bu sonuç örneklem yeterliliğinin çok iyi düzeyde olduğuna işaret etmektedir. Faktör analizi sonuçları iki faktörlü bir yapıyı ortaya koymaktadır. Birinci faktörün (Tarafsız İyilik) özdeğeri 3.41, ikinci faktörün (Araçsal Zarar) özdeğeri ise 1.31'dir. Tarafsız İyilik toplam varyansın %37.92'sini, Araçsal Zarar %14.56'sını, her iki faktörün toplamı ise toplam varyansın %52.48'ini açıklamaktadır. Faktörlerin özdeğerlerine rotasyonsuz olarak uygulanan çizgi grafiği (scree plot) de iki faktörlü ölçek yapısını teyit etmektedir. Ölçeğin Oblimin rotasyonuna dayalı faktör yapısı Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Oxford Faydacılık Ölçeği'nin Türkçe Uyarlaması Faktör Analiz Sonuçları (N= 494)

Madde	Faktör		Madde-Test Korelasyonları
	Tarafsız İyilik	Araçsal Zarar	
1-Eğer, acil bir durumda başka bir kişinin hayatını kurtarmanın tek yolu kendi bacağına feda etmekse, bu durumda, bu fedakârlığı gerçekleştirmek ahlaki olarak gereklidir	0.61		0.51
2-Ahlaki olarak, böbrek yetmezliği olan bir kişiye böbreğimizin birini verme gereği duymamız gerekir çünkü hayatta kalmak için iki böbreğe ihtiyacımız yoktur ve sağlıklı olmak için bir tane böbrek yeterlidir.	0.73		0.57
3-Ahlaki açıdan, insanlar gezegen üzerindeki tüm insanların refahını eşit olarak önemsemelidir; onlara fiziksel veya duygusal olarak yakın olan kişilerin refahına özel bir önem vermemelidir.	0.54		0.40
4- Birine yardım etmemek, ona aktif olarak zarar vermek kadar yanlıştır	0.64		0.41
5-Eğer bağışlayarak birilerine yardım etmesi mümkünse, kişinin gerçekten ihtiyacı olmadığı parasını elinde tutması ahlaki olarak yanlıştır.	0.84		0.42
6-Masum bir kişiye zarar vermek, eğer başka birçok masum insana yardım etmek için gerekliyse, ahlaki olarak doğrudur		0.79	0.50
7- Eğer tüm insanların refahını ve mutluluğunu sağlamanın tek yolu, kısa ve sınırlı bir süre boyunca politik baskı kullanmaksa, bu durumda politik baskı kullanılmalıdır.		0.59	0.44
8- Eğer yüzlerce insanı öldürecek bir bombanın patlamasını önleyecek bir bilgiyi elde etmek için masum bir kişiye işkence etmek gerekliyse, bunu yapmak kabul edilebilir.		0.85	0.54
9- Daha çok insanın kurtarılmasını sağlayacaksa, bazen yan etki olarak masum insanların ölmesi ahlaki olarak gereklidir.		0.77	0.53
Öz Değeri	3.41	1.31	
Açıklanan Varyans (%)	37.92	14.56	
Açıklanan Toplam Varyans (%)	37.92	52.48	
Cronbach Alfa	0.72	0.76	

Orijinal ölçek çalışmasında, ölçekte yer alan dokuz maddenin faktör yükleri, .43 ve .79 arasında değişmektedir. Tablo 2'de de görüldüğü gibi uyarlama çalışmasında ilgili faktör yükleri .54 ve .85 arasında değişmektedir.

Doğrulayıcı Faktör Analizi

OFÖ'nün uyarlama çalışmasında, orijinal iki faktörlü model ile uyumunu teyit edebilmek için DFA çalışması yapılmıştır. DFA, toplam örneklemin seçkisiz olarak ikiye bölünmesi ile elde edilen örneklem B ($N= 489$) üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Doğrulayıcı Faktör Analiz sonuçları, Faktör 1 (Taraflısız İyilik), Faktör 2 (Araçsal Zarar) ve OFÖ iki faktörlü yapı için sırası ile $\chi^2(5)= 10.1$, $p = .07$, $\chi^2 / df= 2.02$, CFI= .99, SRMR= .02, RMSEA= .05 [.000- .087], AIC= 9250, BIC= 9313; $\chi^2(2)= 16$, $p < .001$, $\chi^2 / df= 8$, CFI= .97, SRMR= .03, RMSEA= .12 [.07- .018], AIC= 7279, BIC= 7330 ve $\chi^2(26)= 48.8$, $p < .004$, $\chi^2 / df= 1.88$, CFI= .97, SRMR= .03, RMSEA= .04 [.02- .06], AIC= 16483, BIC= 16601 olarak bulunmuştur.. OFÖ'nün iki faktörlü yapısı hem model uyumu için önerilen değerler ile hem de orijinal çalışmadaki her iki DFA sonuçları ile yüksek düzeyde uyumludur.

Birleşen Geçerlik Çalışması

Ölçeğin birleşen geçerliğine ilişkin yapılan çalışmada, OFÖ'nün toplam puanı, Taraflısız İyilik ve Araçsal Zarar faktör puanları ile Makyavelizm, psikopati, empatik düşünce, perspektif alma, faydacı özgeçilik, analitik düşünme eğilimi, geleneksel yöntemle hesaplanan D/F puanları arasındaki ilişkiler, korelasyon analizi ile incelenmiştir. Söz konusu değişkenler arası ilişkiler, ilgili değişkenlerin ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri ile araştırmaya konu ölçüklerin iki yarım güvenilirlik düzeyleri Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Oxford Faydacılık Ölçeği ve Faktörleri (Taraflısız İyilik ve Araşsal Zarar) ile Birleşen Geçerlik Çalışmasına Konu Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar, Araştırma Değişkenlerinin Ortalama, Standart Sapma, Minimum ve Maksimum Değerleri ve Güvenirlik Düzeyleri

	Ortalama (M)	Standart Sapma (SS)	Min.	Max.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1-Derin Düşünme Testi 1	1,32	1,17	0	3	(0,67)	.44***	.87***	.08**	.07*	-.02	.04	-.08**	.01	.05	.03	-.10*
2-Derin Düşünme Testi 2	2,65	.98	0	4	(0,45)	.81***	.08*	.06	.04	.04	.05	-.03	.06*	.03	.06	-.04
3-Derin Düşünme Testi	3,98	1,83	0	7	(0,69)	.09**	.07*	.07*	.01	.05	.05	-.07*	.04	.05	.05	-.09**
Genel Toplam	8,52	3,27	4	20	(0,75)	.40***	-.17***	-.09**	-.09**	-.16***	-.09**	-.09**	-.09**	.16***	.03	-.09**
4-Makyavelizm	7,40	2,80	4	18	(0,60)	-.37***	-.20***	-.04	-.13***	-.13***	-.13***	-.04	-.13***	.13***	-.01	-.09**
5-Psikopati	20,67	4,49	5	28	(0,74)	.39***	.14***	.35***	.05	.25***	.05	.25***	.05	.25***	.05	.05
6-Empatik Düşünce	18,36	4,38	1	28	(0,69)	.16***	.25***	.03	.18***	.02	.18***	.02	.18***	.02	.18***	.02
7-Perspektif alma	2540	1000	0	5000									.19***	-.05	.10**	.14***
8-Faydacı özgeçiclik senaryosu	1,47	0,33	1	2	(0,70)	.38***	.85***	-.07*								
9-Taraflısız İyilik	36,63	9,20	9	63	(0,74)	.81***	-.45***									
10-Araşsal Zarar	14,94	5,23	4	28	(0,76)	-.27***										
11-Oxford Faydacılık Toplam	21,70	5,63	5	35												
12- Klasik senaryolar F/D ort. Puanı																

N=983. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$. Derin Düşünme Testi 1, Derin Düşünme Testi 2, Derin Düşünme Testi Genel Toplam, Makyavelizm, Psikopati, Empatik Düşünce, Perspektif Alma, Taraflısız İyilik, Araşsal Zarar ve Oxford Faydacılık Toplam için kesişim hataelerinde ve parantez içinde iki yarım test güvenirlik katsayıları verilmiştir.

Tablo 3'te görüldüğü üzere, ölçek toplam puanı, her iki faktör ile de yüksek pozitif korelasyon göstermektedir. Faktörler arasında ise orta düzeyde pozitif korelasyon bulunmuştur. Ölçek toplam puanı ve Tarafsız İyilik alt ölçeği, empatik düşünce, perspektif alma ve faydacı özgecilik ile pozitif korelasyon göstermiştir. Analitik düşünce eğilimi ile ölçek toplam puanı ve her iki faktör puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Katılımcıların Derin Düşünme Testi 1, Derin Düşünme Testi 2 ve Genel Derin Düşünme puanları ile diğer araştırma değişkenleri arasındaki ilişkiler benzerlik göstermektedir. Bu kapsamda, analitik düşünme eğilimi ile ilişkili yorumlar Genel Derin Düşünme puanları üzerinden yapılmıştır. Ayrıca, Tarafsız İyilik alt ölçeği ile psikopati ve Makyavelizm arasında negatif ilişki bulunmuştur. Araçsal Zarar ölçeği ise hem psikopati hem de Makyavelizm ile pozitif korelasyon göstermiştir. Hem ölçek toplamında hem de her iki faktörde yüksek puan alan katılımcılar, klasik ahlaki ikilem senaryolarında da faydacı karar alma eğilimi göstermişlerdir.

TARTIŞMA

Bu çalışma ile çeşitli meslek gruplarından ve geniş bir örneklem üzerinden OFÖ'nün Türkçe uyarlaması gerçekleştirilmiştir. Temel Bileşenler Faktör Analizi ve Doğrulayıcı Faktör Analiz ile ölçeğin Türkiye faktör yapısı incelenmiş ve birleşen geçerlik çalışması yapılmıştır. Bunun yanı sıra ilgili çalışmaların sonuçları, orijinal ölçek geliştirme çalışması (Kahane ve ark., 2018) ve Erzi'nin (2019) Türkçe uyarlama çalışması ile karşılaştırılmıştır.

Araştırmada kullanılan OFÖ'nün Türkçe çevirisi ile Erzi'nin (2019) çalışmasına konu olan çeviri örtüşmektedir. Erzi'nin (2019) uyarlamasında, OFÖ'nün 7. Maddesi, faktör yükünün 0.4'ün altında olması gerekçesiyle ölçekten çıkarılmıştır. Mevcut çalışmada ise ilgili maddenin faktör yükü .59'dur. Yapılan madde analizleri herhangi bir maddenin ölçekten çıkarılmasının ölçek güvenilirlik düzeyine etkisi olmadığını gösterdiğinden, orijinal ölçeğin madde yapısı aynen korunmuştur. Erzi'nin (2019) örneklem yeterliliği (KMO= .66) ve OFÖ genel güvenilirlik düzeyi ($r(288) = .70$) yeterli olmakla birlikte mevcut araştırmadan düşüktür (KMO= .83 ve $r(981) = .79$).

Mevcut çalışmadaki Oblimin rotasyonlu Temel bileşenler Faktör Analizi sonuçları orijinal ölçeğin faktör analizi sonuçları ile mükemmel uyum göstermiştir. Tarafsız İyilik ile Araçsal Zarar faktörleri toplam varyansın %52,5'ini açıklamaktadır, OFÖ ve faktörlerinin güvenilirlik düzeyleri yeterli olarak nitelendirilmiştir. DFA sonuçları, uyarlama çalışmasının iki faktörlü modele uyum gösterdiğini ortaya koymuştur. Erzi'nin (2019)

uyarlama çalışmasının Temel Bileşenler Faktör analizi sonuçları da benzer şekilde orijinal ölçeğin sonuçları ile uyumludur.

Ölçek toplam puanı, orijinal ölçek geliştirme çalışmasına paralel olarak, her iki faktör ile de yüksek pozitif korelasyon göstermektedir. Faktörler arasında mevcut çalışmada orta düzeyde, orijinal ölçek çalışmasında ise düşük düzeyde pozitif korelasyon (Kahane ve ark., 2018) bulunmuştur. Söz konusu bulgular da uyarlamının yapı geçerliğini destekler niteliktedir.

Araçsal Zarar faktörü, araştırmanın beklentilerine paralel olarak Makyavelizm, psikopati ve geleneksel yöntem ile hesaplanan faydacılık puanları ile pozitif korelasyon göstermiştir. Araçsal zarar alt ölçeği ile empatik düşünce, perspektif alma, analitik düşünme eğilimi ve faydacı özgecilik arasında ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Söz konusu sonuçlar, geleneksel yöntem ile hesaplanan faydacı karar alma eğilimi, psikopati, analitik düşünme eğilimi ve faydacı özgecilik açısından Kahane ve arkadaşlarının (2018) çalışma sonuçları ile uyumludur. Makyavelist eğilimler ve bilişsel empatiye orijinal çalışmada yer verilmemiştir. Makyavelizm psikopatiyle, bilişsel empati de duygusal empati ile ilişkili kavramlar oldukları için analizlere dahil edilmiştir. Orijinal çalışmada, uyarlama çalışmasının aksine, ilgili faktör ile empatik düşünce arasında negatif korelasyon bulunmuştur, ancak ilişki düzeyi düşüktür.

Tarafsız İyilik alt ölçeği, mevcut çalışmanın öngörülerine paralel olarak empatik düşünce, perspektif alma ve faydacı özgecilik ile pozitif; psikopati ve Makyavelizm ile ise negatif yönde korelasyon göstermiştir. İlgili faktör ile ayrıca, klasik ahlaki ikilem senaryolarındaki faydacılık eğilimi arasında da düşük pozitif korelasyon bulunmuştur. Tarafsız iyilik ile analitik düşünme eğilimi arasında ise anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. Empatik düşünce, analitik düşünme, klasik ahlaki ikilem senaryolarındaki faydacılık ve faydacı özgecilik eğilimlerine ilişkin bulgular orijinal ölçek çalışması ile uyumludur. Orijinal ölçek çalışmasında araştırmacılar, ilgili faktör puanları ile psikopati arasında ya anlamlı bir ilişki bulunmayacağını ya da söz konusu değişkenler arasında negatif bir ilişki tespit edileceğini varsaymışlar ve korelasyon analizi sonucunda bu iki değişken arasında ilişki bulamamışlardır. Dolayısı ile psikopati eğilimine ilişkin analiz sonucu Kahane ve arkadaşlarının (2018) beklentileri ile uyumludur.

OFÖ toplam puanları da orijinal ölçek çalışma sonuçlarına uygun olarak empatik düşünce, perspektif alma, faydacı özgecilik ve geleneksel yöntem hesaplanan (F) puan-

ları ile pozitif korelasyon göstermiştir. Ölçek toplam puanları ile Makyavelizm, psikopati ve analitik düşünme eğilimi arasında ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Yukarıda özetlendiği üzere çalışmanın birleşen geçerlik sonuçları orijinal ölçek geçerlik sonuçları ve faydacılık ile psikopati, empati, özgeci faydacılık, analitik düşünme eğilimleri arasındaki ilişkileri inceleyen alan yazın bulguları (örn., Conway, Goldstein-Greenwood, Polacek ve Greene, 2018; Kahane, 2015; Kahane ve ark., 2015) ile uyumludur. Buna karşın, Erzi'nin (2019) geçerlik bulguları, giriş bölümünde belirtildiği gibi hem kavramsal hem de ampirik olarak problemler içermektedir. Her iki çalışmanın Temel Bileşenler Faktör Analizi ve DFA sonuçları her ne kadar birbirine paralel olsa da yapı geçerliğine ilişkin bahse konu problemler ve örneklem yeterliliği ile OFÖ genel güvenilirlik düzeyine ilişkin karşılaştırmalar göz önünde bulundurulduğunda, mevcut çalışmadaki uyarlamanın etkinliğinin daha yüksek olduğu düşünülmektedir.

Mevcut çalışmanın temel kısıtlılığı katılımcıların gönüllülük esasına göre katılım göstermiş olmalarıdır. Söz konusu durum ve katılımcılarımızın çoğunun kadın oluşu örneklemimizin temsil gücünü azaltmaktadır. OFÖ'nün gelecekte ders kredisi, hediye çeki vb. uygulamalar ile temsil kabiliyeti arttırılmış ve daha dengeli kadın-erkek dağılımı içeren örneklemelerde de uygulanmasının faydalı olabileceği düşünülmektedir.

OFÖ faydacı ahlak görüşünü araçsal zarar ve tarafsız iyilik alt boyutları cinsinden tanımlamıştır. Bu açıdan hem faydacılığın geleneksel ahlak felsefesindeki orijinal anlamıyla daha uyumlu bir ölçüm aracıdır, hem de psikoloji alan yazınında faydacılığın temel anlamıyla uyumsuz gibi görünen bazı bulgulara açıklık getirme potansiyeline sahiptir. Bu çalışmada OFÖ'nün Türkçe uyarlamasının birleşen geçerlik çalışma sonuçlarının genel olarak orijinal ölçek geçerlik sonuçları ile uyumlu olduğu ve ölçeğin psikometrik yeterliliğine ilişkin beklentilerin karşılandığı görülmüştür. Bu sebeple mevcut uyarlamanın ahlak psikolojisiyle ilgili olarak gelecekte yapılacak deneysel ve ilişkisel çalışmalarda kullanılması önerilmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Çalışma Konsepti/Tasarım- H.G.B., F.K.; Veri Toplama- F.K.; Veri Analizi/Yorumlama- H.G.B., F.K.; Yazı Taslağı- F.K., H.G.B.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- H.G.B., F.K.; Son Onay ve Sorumluluk- F.K., H.G.B.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Conception/Design of Study- H.G.B., F.K.; Data Acquisition- F.K.; Data Analysis/Interpretation- H.G.B., F.K.; Drafting Manuscript- F.K., H.G.B.; Critical Revision of Manuscript- H.G.B., F.K.; Final Approval and Accountability- F.K., H.G.B.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Aktaş, B., Yılmaz, O. ve Bahçekapılı, H. G. (2017). Moral pluralism on the trolley tracks: Different normative principles are used for different reasons in justifying moral judgments. *Judgment and Decision Making*, 12(3), 297-307.
- Ames, D. R., Rose, P. ve Anderson, C. P. (2006). The NPI-16 as a short measure of narcissism. *Journal of Research in Personality*, 40(4), 440-450.
- Bartels, D. M. ve Pizarro, D. A. (2011). The mismeasure of morals: Antisocial personality traits predict utilitarian responses to moral dilemmas. *Cognition*, 121(1), 154-161.
- Bahçekapılı, H. G. ve Yılmaz, O. (2017). The relation between different types of religiosity and analytic cognitive style. *Personality and Individual Differences*, 117, 267-272.
- Benet-Martínez, V. ve John, O. P. (1998). Los Cinco Grandes across cultures and ethnic groups: Multitrait-multimethod analyses of the Big Five in Spanish and English. *Journal of personality and Social Psychology*, 75(3), 729.
- Blair, R. J. R. (2007). The amygdala and ventromedial prefrontal cortex in morality and psychopathy. *Trends in Cognitive Sciences*, 11(9), 387-392.
- Choe, S. Y. ve Min, K. H. (2011). Who makes utilitarian judgments? The influences of emotions on utilitarian judgments. *Judgment and Decision Making*, 6(7), 580.
- Christensen, J. F. ve Gomila, A. (2012). Moral dilemmas in cognitive neuroscience of moral decision-making: A principled review. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 36(4), 1249-1264.
- Christie, R. ve Geis, F. (1970). Implications and speculations. In R. Christie, ve F. Geis (Ed.), *Studies in Machiavellianism* (s. 339-358). New York: Academic Press.
- Conway, P. ve Gawronski, B. (2013). Deontological and utilitarian inclinations in moral decision making: A process dissociation approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 104(2), 216.
- Conway, P., Goldstein-Greenwood, J., Polacek, D. ve Greene, J. D. (2018). Sacrificial utilitarian judgments do reflect concern for the greater good: Clarification via process dissociation and the judgments of philosophers. *Cognition*, 179, 241-265.
- Crockett, M. J., Clark, L., Hauser, M. D. ve Robbins, T. W. (2010). Serotonin selectively influences moral judgment and behavior through effects on harm aversion. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 107(40), 17433-17438.
- Davis, M. H. (1980). A multidimensional approach to individual differences in empathy. *JSA Catalog of Selected Documents in Psychology*, 10, 85.

- Dökmen, Ü. (1988). Empatinin yeni bir modele dayanılarak ölçülmesi ve psikodrama ile geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 21(1), 155-190.
- Eisenberg, N. (2000). Emotion, regulation, and moral development. *Annual Review of Psychology*, 51(1), 665-697.
- Engeler, A. ve Yargıç, L. İ. (2007). Kişilerarası tepkisellik indeksi: Empatinin çok boyutlu ölçümü. *New Symposium Journal*, 45, 119-127.
- Engeler, A. (2005). Psikopati ve antisosyal kişilik bozukluğu. *Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.*
- Erzi, S. (2019). Psychometric Properties of Adaptation of The Oxford Utilitarianism Scale to Turkish. *Humanitas-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 132-147.
- Feshbach, N. D. ve Feshbach, S. (1969). The relationship between empathy and aggression in two age groups. *Developmental Psychology*, 1(2), 102-107.
- Fleischmann, A., Lammers, J., Conway, P. ve Galinsky, A. D. (2019). Paradoxical effects of power on moral thinking: Why power both increases and decreases deontological and utilitarian moral decisions. *Social Psychological and Personality Science*, 10(1), 110-120.
- Foot, P. (1967). The problem of abortion and the doctrine of the double effect. *Oxford Review*, No: 5.
- Frederick, S. (2005). Cognitive reflection and decision making. *Journal of Economic*, 19(4), 25-42.
- Gawronski, B. ve Beer, J. S. (2017). What makes moral dilemma judgments “utilitarian” or “deontological”? *Social Neuroscience*, 12(6), 626-632.
- Gladstein, G. A. (1983). Understanding empathy: Integrating counseling, developmental, and social psychology perspectives. *Journal of Counseling Psychology*, 30(4), 467.
- Glenn, A. L., Koleva, S., Iyer, R., Graham, J. ve Ditto, P. H. (2010). Moral identity in psychopathy. *Judgment and Decision Making*, 5(7), 497.
- Greene, J. D., Sommerville, R. B., Nystrom, L. E., Darley, J. M. ve Cohen, J. D. (2001). An fMRI investigation of emotional engagement in moral judgment. *Science*, 293(5537), 2105–2108.
- Hare, R. D. (2003). *The Psychopathy Checklist-Revised*. Toronto, ON, 2003.
- Hoffman, M. L. (2000). *Empathy and moral development: Implications for caring and justice*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Hooper, D., Coughlan, J. ve Mullen, M. R. (2008). Structural equation modelling: Guidelines for determining model fit. *Electronic Journal of Business Research Methods*, 6(1), 53-60.
- Hu, L. T. ve Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55.
- Jonason, P. K. ve Webster, G. D. (2010). The dirty dozen: A concise measure of the dark triad. *Psychological Assessment*, 22(2), 420.
- Kahane, G., Everett, J. A., Earp, B. D., Caviola, L., Faber, N. S., Crockett, M. J. ve Savulescu, J. (2018). Beyond sacrificial harm: A two-dimensional model of utilitarian psychology. *Psychological Review*, 125(2), 131.
- Kahane, G. (2015). Sidetracked by trolleys: Why sacrificial moral dilemmas tell us little (or nothing) about utilitarian judgment. *Social Neuroscience*, 10(5), 551-560.
- Kahane, G., Everett, J. A., Earp, B. D., Farias, M. ve Savulescu, J. (2015). Utilitarian judgments in sacrificial moral dilemmas do not reflect impartial concern for the greater good. *Cognition*, 134, 193-209.
- Kant, I. (1785/1964). *Groundwork of the Metaphysics of Morals* (H. J. Paton, Çeviri.). New York: Harper & Row.

- Klein, R. B. (2011). *Hypothesis Testing. Principles and Practice of Structural Equation Modelling* (3rd Ed.). New York: Guilford Press..
- Koenigs, M., Kruepke, M., Zeier, J. ve Newman, J. P. (2011). Utilitarian moral judgment in psychopathy. *Social Cognitive and Affective Neuroscience*, 7(6), 708-714.
- Koenigs, M., Young, L., Adolphs, R., Tranel, D., Cushman, F., Hauser, M. ve Damasio, A. (2007). Damage to the prefrontal cortex increases utilitarian moral judgments. *Nature*, 446(7138), 908.
- Kelloway, E. K. (1998). Assessing model fit. Using LISREL for structural equation modeling: *A Researcher's Guide*, 3, 23-40.
- Kohlberg, L. (1964). Development of moral character and moral ideology. *Review of Child Development Research*, 1, 383-431.
- Kumova, F. ve Bahçekapılı, H. G. (2020). Türk kültüründe yüksek ahlaki ikilem yaratan psikoterapist senaryoları ile klasik senaryolar: Duyguların faydacı/ deontolojik kararlar ile ilişkisi. *Psikoloji Çalışmaları*, 40(2), 385-427.
- Levenson, M. R., Kiehl, K. A. ve Fitzpatrick, C. M. (1995). Assessing psychopathic attributes in a noninstitutionalized population. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(1), 151-158. doi:10.1037/0022-3514.68.1.151.
- Leistico, A. M. R., Salekin, R. T., DeCoster, J. ve Rogers, R. (2008). A large-scale meta-analysis relating the Hare measures of psychopathy to antisocial conduct. *Law and Human Behavior*, 32(1), 28-45.
- McFarland, S., Webb, M. ve Brown, D. (2012). All humanity is my ingroup: A measure and studies of identification with all humanity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 103(5), 830.
- Mehrabian, A., ve Epstein, N. (1972). A measure of emotional empathy. *Journal of Personality*, 40, 525-543.
- Meyer, A., Zhou, E. ve Shane, F. (2018). The non-effects of repeated exposure to the Cognitive Reflection Test. *Judgment and Decision Making*, 13(3), 246.
- Mill, J. S. (1861/1998). *Utilitarianism*. New York: Oxford University Press.
- Moore, A. B., Clark, B. A. ve Kane, M. J. (2008). Who shalt not kill? Individual differences in working memory capacity, executive control, and moral judgment. *Psychological Science*, 19(6), 549-557.
- Özsoy, E., Rauthmann, J. F., Jonason, P. K. ve Ardıç, K. (2017). Reliability and validity of the Turkish versions of Dark Triad Dirty Dozen (DTDD-T), Short Dark Triad (SD3-T), and Single Item Narcissism Scale (SINS-T). *Personality and Individual Differences*, 117, 11-14.
- Pala, A. (2008). Öğretmen adaylarının empati kurma düzeyleri üzerine bir araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(23), 13-23.
- Paulhus, D. L. ve Williams, K. M. (2002). The dark triad of personality: Narcissism, machiavellianism, and psychopathy. *Journal of Research in Personality*, 36(6), 556-563.
- Skeem, J. L., Edens, J. F., Camp, J. ve Colwell, L. H. (2004). Are there ethnic differences in levels of psychopathy? A meta-analysis. *Law and Human Behavior*, 28(5), 505-527.
- Soderstrom, H. (2003). Psychopathy as a disorder of empathy. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 12(5), 249.
- Stagnaro, M. N., Pennycook, G. ve Rand, D. G. (2018). Performance on the Cognitive Reflection Test is stable across time. *Judgment and Decision Making*, 13(3), 260.
- Steiger, J. H. (2007). Understanding the limitations of global fit assessment in structural equation modeling. *Personality and Individual Differences*, 42(5), 893-898.
- Sümer, N., Lajunen, T. ve Özkan, T. (2005). Big five personality traits as the distal predictors of road accident. *Traffic and Transport Psychology: Theory and Application*, 215, 215-227.
- Thomson, K. S. ve Oppenheimer, D. M. (2016). Investigating an alternate form of the cognitive reflection test. *Judgment and Decision Making*, 11(1), 99.
- Thomson, J. J. (1976). Killing, letting die, and the trolley problem. *The Monist*, 59(2), 204-217.

- Toplak, M. E., West, R. F. ve Stanovich, K. E. (2011). The Cognitive Reflection Test as a predictor of performance on heuristics and biases tasks. *Memory & Cognition*, 39, 1275–1289.
- Yılmaz, O. ve Sarıbay, S. A. (2016). An attempt to clarify the link between cognitive style and political ideology: A non-western replication and extension. *Judgment and Decision Making*, 11(3), 287-300.
- Yılmaz, O. ve Sarıbay, S. A. (2018). Lower levels of resistance to change (but not opposition to equality) is related to analytic cognitive style. *Social Psychology*, 49(2), 65-75.
- Zahn-Waxler, C., Radke-Yarrow, M., Wagner, E. ve Chapman, M. (1992). Development of concern for others. *Developmental Psychology*, 28(1), 126-136.
- Wiech, K., Kahane, G., Shackel, N., Farias, M., Savulescu, J. ve Tracey, I. (2013). Cold or calculating? Reduced activity in the subgenual cingulate cortex reflects decreased emotional aversion to harming in counterintuitive utilitarian judgment. *Cognition*, 126(3), 364-372.

EK1- OXFORD FAYDACILIK ÖLÇEĞİ (OFÖ) TÜRKÇE UYARLAMASI

Aşağıdaki ifadeler sizin değişik durumlara ilişkin düşüncelerinizi araştırmaktadır. Her bir maddenin, düşüncenizi ne kadar iyi tanımladığını, ilgili maddenin hemen altında yer alan rakamlardan birini yuvarlak içine alarak belirtiniz.

Cevaplarınızı verirken aşağıdaki puanları kullanınız.

1. Kesinlikle katılmıyorum
2. Katılmıyorum
3. Biraz Katılmıyorum
4. Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum
5. Biraz Katılıyorum
6. Katılıyorum
7. Kesinlikle Katılıyorum

CEVAP VERMEDEN ÖNCE HER BİR MADDEYİ DİKKATLİCE OKUYUNUZ.

Lütfen dürüstçe ve içtenlikle cevap verin.

Teşekkür ederiz.

1-) Eğer, acil bir durumda başka bir kişinin hayatını kurtarmanın tek yolu kendi bacağı-
nı feda etmekse, bu durumda, bu fedakârlığı gerçekleştirmek ahlaki olarak gereklidir.

1   2   3   4   5   6   7

2-) Masum bir kişiye zarar vermek, eğer başka birçok masum insana yardım etmek için
gerekliyse, ahlaki olarak doğrudur.

1   2   3   4   5   6   7

3-) Ahlaki olarak, böbrek yetmezliği olan bir kişiye böbreğimizin birini verme gereği duymamız gerekir çünkü hayatta kalmak için iki böbreğe ihtiyacımız yoktur ve sağlıklı olmak için bir tane böbrek yeterlidir.

1   2   3   4   5   6   7

4-) Eğer tüm insanların refahını ve mutluluğunu sağlamanın tek yolu, kısa ve sınırlı bir süre boyunca politik baskı kullanmaksa, bu durumda politik baskı kullanılmalıdır.

1   2   3   4   5   6   7

5-) Ahlaki açıdan, insanlar gezegen üzerindeki tüm insanların refahını eşit olarak önemsemelidir; onlara fiziksel veya duygusal olarak yakın olan kişilerin refahına özel bir önem vermemelidir.

1   2   3   4   5   6   7

6-) Eğer yüzlerce insanı öldürecek bir bombanın patlamasını önleyecek bir bilgiyi elde etmek için masum bir kişiye işkence etmek gerekliyse, bunu yapmak kabul edilebilir.

1   2   3   4   5   6   7

7-) Birine yardım etmemek, ona aktif olarak zarar vermek kadar yanlıştır.

1   2   3   4   5   6   7

8-) Daha çok insanın kurtarılmasını sağlayacaksa, bazen yan etki olarak masum insanların ölmesi ahlaki olarak gereklidir.

1   2   3   4   5   6   7

9-) Eğer bağışlayarak birilerine yardım etmesi mümkünse, kişinin gerçekten ihtiyacı olmadığı parasını elinde tutması ahlaki olarak yanlıştır.

1   2   3   4   5   6   7